

Przystanek historia

[https://przystanekhistoria.pl/pa2/tematy/niemcy/88192,Akta-funkcjonariuszy-i-pracownikow-niemieckiego-obo-
zu-dla-dzieci-i-mlodziezy-prz.html](https://przystanekhistoria.pl/pa2/tematy/niemcy/88192,Akta-funkcjonariuszy-i-pracownikow-niemieckiego-obo-
zu-dla-dzieci-i-mlodziezy-prz.html)

Wizytacja obozu przez szefa niemieckiej policji kryminalnej w Łodzi Karla Ehrlicha (Z zasobu AIPN)

ŹRÓDŁO HISTORYCZNE

Akta funkcjonariuszy i pracowników niemieckiego obozu dla dzieci i młodzieży przy ul. Przemysłowej w Łodzi (1942-1945). Rekonesans archiwalny

OKRES HISTORYCZNY

(1939-1945) II wojna światowa

Autor: ŁUKASZ RAKOCZY 10.12.2021

W grudniu 1942 r. zaczął funkcjonować *Polenjugendverwahrlager der Sicherheitspolizei in Litzmannstadt* (Prewencyjny Obóz Policji Bezpieczeństwa dla Młodzieży Polskiej w Łodzi). Zespół akt *Geheime Staatspolizei Staatspolizeistelle Litzmannstadt* zawiera źródła rzucające światło na jego działalność.

Jednymi z ciekawszych archiwaliów przechowywanymi w Oddziałowym Archiwum IPN w Łodzi są akta niemieckiej tajnej policji państwowej (*Geheime Staatspolizei* – gestapo)¹. Uporządkowano i opracowano je w ramach dwóch zespołów: Tajna Policja Państwowa. Oddział w Łodzi 1939-1944 (*Geheime Staatspolizei Staatspolizeistelle Litmannstadt*) oraz Komendantura Policji Bezpieczeństwa 1944-1945 (*Kommandeur Dienststelle der Sicherheitspolizei Litzmannstadt*).

Rozpoznawać i zwalczać przeciwnika

Największą grupę stanowią materiały wytworzone przez Oddział IV Poszukiwania i Zwalczenia Przeciwnika (*Gegnererforschung und Bekämpfung*) łódzkiego gestapo. Są to głównie materiały dotyczące śledztw i dochodzeń w sprawach osób podejrzanych lub aresztowanych na terenie rejencji kaliskiej i łódzkiej za przynależność do ruchu oporu (ZWZ, AK, Tajna Organizacja Niepodległościowa, Tajna Organizacja Wojskowa i inne), w sprawach osób podejrzanych o ucieczki z pracy przymusowej, o nielegalne przekraczanie granicy, o zabójstwa folksdojczów oraz o przestępstwa gospodarcze, w sprawie rozpowszechniania nielegalnych ulotek, czynów wymierzonych w hitlerowski porządek prawny, zakazanych polsko-niemieckich „związków krwi”, zwalczania przestępstw gospodarczych (sabotaż, pożary, zamachy kolejowe), w sprawach wykroczeń przeciwko okupacyjnej dyscyplinie pracy, nielegalnego przekraczania granicy z Generalnym Gubernatorstwem.

Jedna z niewielu zachowanych oryginalnych niemieckich okładek akt Gestapo w Łodzi. (Z zasobu AIPN)

Karta z ankiety personalnej strażnika obozu przy ul. Przemysłowej w Łodzi. (Z zasobu AIPN)

Wśród zachowanych dokumentów znajduje się też blisko 400 jednostek archiwalnych z grupy materiałów administracyjnych dotyczących głównie uposażenia pracowników, służby przymusowej, przyjmowania i traktowania więźniów, nastrojów wśród ludności, sprawozdań z działalności, ale też planów pracy i rozmieszczenia urzędników oraz funkcjonariuszy gestapo, co w sposób znaczny ułatwiło usystematyzowanie struktury omawianego urzędu. W tej grupie materiałów archiwalnych zachowała się też korespondencja niemieckiej policji, głównie w sprawach poszukiwań i aresztowań, skierowań do obozów koncentracyjnych, osób zmarłych w tychże obozach i pozostawionych po nich depozytach.

Na szczególną uwagę zasługuje grupa akt osobowych wytworzona przez łódzkie gestapo. Znalazły się tu nie tylko akta agentów (21 j.a.), ale także akta funkcjonariuszy i pracowników zatrudnionych przez gestapo w Łodzi w ogólnej liczbie 851 j.a. To wśród nich odnaleziono w trakcie inwentaryzacji 71 j.a. dotyczących pracowników i funkcjonariuszy zatrudnionych w obozie prewencyjnym dla

młodocianych Polaków (*Polen Jugendverwahrlager*) przy ul. Przemysłowej w Łodzi.

Karta ewidencyjna strażnika zatrudnionego w obozie. (Z zasobu AIPN)

Powstanie i organizacja obozu

Należy w tym miejscu wspomnieć, iż to właśnie łódzkie gestapo sprawowało nadzór nad wspomnianym obozem. O jego zorganizowanie na terenie miasta zabiegał już w lutym 1941 r. ówczesny szef niemieckiej policji kryminalnej (*Kriminalpolizei*) w Łodzi, Wilhelm Zirpnis². Wskutek negatywnej oceny przewidzianych do tego celu budynków (proponowano m.in. klasztor oo. Franciszkanów w Łagiewnikach oraz dawny żydowski dom młodzieży na Radogoszczu) projekt zorganizowania obozu na terenie Łodzi w 1941 r. nie doszedł do skutku. Sprawę podjęto na nowo jesienią 1942 r. delegując z Frankfurtu nad Odrą do Łodzi, m.in. w tej sprawie, inspektora Ottona Grunowa³. Na przełomie listopada i grudnia 1942 r. zakończono prace remontowe budynku przy ul. Przemysłowej na łódzkim Marysinie, gdzie 1 grudnia 1942 r. *Polen Jugendverwahrlager* rozpoczął swoją działalność. Pierwszy transport więźniów dotarł do obozu 12 grudnia 1942 r.⁴.

Obóz przeznaczony był dla ok. 1800 młodocianych, położony na krańcu łódzkiego getta, przylegał z jednej strony do muru żydowskiego cmentarza. W myśl okólnika Głównego Urzędu Bezpieczeństwa Rzeszy z 28 listopada 1942 r. przeznaczony był dla męskich młodocianych „polskich przestępców” w wieku od 12 do 16 lat⁵, a w swej strukturze wzorowany był na obozie w Moringen (*Jugendschutzlager Moringen*) w Meklemburgii. Jego pierwszym komendantem został sekretarz Kripo, Heinz Heinrich Fuge. Ten jednak już w początkach 1943 r. został kierownikiem nowo utworzonej filii obozu w folwarku Dzierżana k. Zgierza, zaś stanowisko komendanta obozu przy ul. Przemysłowej powierzono szefowi Kripo w Łodzi, Karlowi Ehrlichowi⁶. Zarządzająca obozem administracja podlegała IV urzędowi gestapo w Łodzi, do którego kompetencji należało zwierzchnictwo i nadzór nad nim, podobnie jak to miało miejsce w przypadku obozu pracy przymusowej na Sikawie. Z ramienia tajnej policji, zwierzchnikiem i opiekunem obozu młodzieżowego był jego współorganizator, wspomniany inspektor

Otto Grunow.

Okładka niemieckiej książki pracy (Arbeitsbuch) strażnika zatrudnionego w obozie. (Z zasobu AIPN)

Strona niemieckiej książki pracy (Arbeitsbuch) poświadczająca zatrudnienie strażnika w obozie przy ul. Przemysłowej w Łodzi. (Z zasobu AIPN)

Funkcjonariusze *Polenjugendverwahrlager*

Wśród omawianych akt personalnych pracowników i funkcjonariuszy obozu nie zachowały się

niestety materiały archiwalne dotyczące kadry kierowniczej placówki. Zdecydowana większość to akta osób pełniących funkcje strażników/wachmanów, pracowników administracyjnych, biurowych i gospodarczych. Na bazie zgromadzonych materiałów, w wyniku opracowania akt zespołu niemieckiej tajnej policji państwowej powstał prezentowany poniżej wykaz pracowników i funkcjonariuszy zatrudnionych w obozie przy ul. Przemysłowej w Łodzi. Opracowane zestawienie zawiera podstawowe informacje o danych osobowych, pełnionej funkcji/stanowisku oraz czasie zatrudnienia w obozie, a także wskazuje sygnaturę archiwalną, pod jaką akta przechowywane są w zasobie Oddziałowego Archiwum IPN w Łodzi. Prezentowany poniżej wykaz może stanowić cenne uzupełnienie informacji i wiedzy o niemieckim aparacie represji w okupowanej Polsce i ludziach, którzy byli za nie odpowiedzialni.

**Niemieccy funkcjonariusze
wizytują obozową szwalnię (Z
zasobu AIPN)**

Wykaz funkcjonariuszy i pracowników obozu dla dzieci i młodzieży przy ul. Przemysłowej w Łodzi, figurujących w aktach osobowych zachowanych po działalności łódzkiego

Gestapo

L.p.	Imię	Nazwisko	Imię ojca	Data urodzenia	Miejsce urodzenia	Funkcja/stanowisko	Początek służby/pracy	Koniec służby/pracy	Sygnatura akt	Uwagi z przebiegu służby/pracy
1	Andreas	Agapow	Vasili	02-10-1914	Smoleńsk	Strażnik	01-07-1944	31-07-1944	IPN Ld 1/8535	
2	Hermann	Anweiler	Adam	17-09-1885	Łódź	Strażnik	01-08-1943	30-04-1944	IPN Ld 1/8536	
3	Nikolaus	Appel	Kusma	15-01-1922	Rikunowka	Strażnik	01-05-1944	04-10-1944	IPN Ld 1/8537	04-10-1944 r. wcielony do Wehrmachtu
4	Heinrich	Bachmann	Brak danych	25-07-1912	Armawir	Nadzorca	01-09-1944	04-10-1944	IPN Ld 1/7811	04-10-1944 r. wcielony do Wehrmachtu
5	Siegfried	Buschmann	Brak danych	23-03-1902	Łódź	Nadzorca	21-02-1944	30-04-1944	IPN Ld 1/8749	
6	Peter	Dercho	Brak danych	05-06-1913	ZSRS	Strażnik	13-03-1944	31-07-1944	IPN Ld 1/7866	
7	Michael	Duchnowskij/Duchnowskij	Onufry	10-05-1911	Stryj	Dozorca	11-12-1942	1 1945	IPN Ld 1/7886	

8	Peter	Fischer	Peter	15-01-1921	ZSRS	Strażnik	01-09-1944	X 1944	IPN Ld 1/8221	1939-1941 zasadnicza służba wojskowa (Wehrmacht), 1942-1994 służba w Schutzpolizei w Mińsku
9	Emil	Gatke	August	24-09-1899	Kwiatkowice	Strażnik	01-11-1943	31-07-1944	IPN Ld 1/7963	
10	Jakob	Geyer	Jakob	25-10-1895	Pancevo	Strażnik	04-06-1943	XI 1944	IPN Ld 1/8547	
11	Josef	Glaser	Johann	13-01-1908	Shyrokolanivka	Strażnik	13-03-1944	31-08-1944	IPN Ld 1/7971	
12	Sergiej	Gromow	Foma	29-06-1894	Brak danych	Strażnik	12-08-1944	VIII 1944	IPN Ld 1/7982	
13	Heinrich	Gross	Gustav	27-01-1884	Łódź	Strażnik	16-04-1943	XI 1944	IPN Ld 1/8751	
14	Władysława	Guziak z d. Świętczak	Brak danych	08-04-1895	Krzyszkowice	Pracownik gospodarczy	03-03-1943	20-11-1943	IPN Ld 1/8562	
15	Gottfried	Haffner	Gottfried	14-06-1911	ZSRS	Strażnik	13-03-1944	08-12-1944	IPN Ld 1/8565	08-12-1944 r. wcielony do Wehrmachtu
16	Alexander	Heidel	Julius	13-01-1926	ZSRS	Strażnik	01-10-1944	06-11-1944	IPN Ld 1/8572	06-11-1944 r. wcielony do Wehrmachtu
17	Waldemar	Heinrichsohn	Brak danych	31-07-1912	Krzywy Róg	Strażnik	01-05-1944	X 1944	IPN Ld 1/8573	
18	Josef	Jensch	Walenty	20-03-1892	Łódź	Strażnik	19-03-1943	XI 1944	IPN Ld 1/8608	
19	Oskar	Karsch	Reinhold	01-11-1913	Łódź	Strażnik	06-01-1943	I 1944	IPN Ld 1/8624	Od 15-02-1940 r. do 31-12-1942 r. zatrudniony w Feuerschutzpolizei w Łodzi (w stopniu: Wachtmeister)
20	Piotr	Kazmierczak/Każmierczak	Stanisław	26-08-1883	Staw	Ogrodnik	03-03-1943	I 1944	IPN Ld 1/8627	Od 20-10-1919 r. do 31-08-1940 funkcjonariusz Policji Polskiej w Kielcach
21	Adolf	Kipke	Karl	08-01-1914	ZSRS	Strażnik	16-08-1944	VIII 1944	IPN Ld 1/8634	
22	Adolf	Kobler	Johann	01-07-1879	Łódź	Strażnik	17-07-1944	XII 1944	IPN Ld 1/8644	
23	Henryk	Kowalczuk	Michał	12-01-1915	Łódź	Kierowca-mechanik	20-01-1944	VI 1944	IPN Ld 1/8657	
24	Jegor	Kramar	Paweł	01-03-1915	Ługańsk (Woroszyłowgrad)	Strażnik	01-09-1944	I 1945	IPN Ld 1/8660	
25	Jakob	Kraushaar	Johann	30-05-1919	ZSRS	Strażnik	01-08-1943	31-07-1944	IPN Ld 1/8663	
26	Adolf	Kschisch	Josef	11-09-1893	Czerniowce	Strażnik	10-05-1943	X 1944	IPN Ld 1/8671	
27	Robert	Languth	Stanisław	17-01-1896	Zduńska Wola	Strażnik	17-06-1943	27-12-1944	IPN Ld 1/8683	27-12-1944 r. wcielony do Wehrmachtu
28	Josef	Lechner	Friedrich	08-04-1894	Łódź	Strażnik	07-12-1942	XI 1944	IPN Ld 1/8692	Od 24-11-1943 r. do 12-05-1944 r. służba w Wehrmachcie
29	Adolf	Linke	Wilhelm	24-01-1897	Zduńska Wola	Strażnik	19-05-1943	XII 1944	IPN Ld 1/8696	
30	Anatoli	Lutyj	Anastasius	18-02-1925	Rostów nad Donem	Strażnik	21-08-1944	31-10-1944	IPN Ld 1/8704	
31	Leonard	Lutyj/Lutyi	Anastasius	05-06-1927	Rostów nad Donem	Strażnik	01-07-1944	15-11-1944	IPN Ld 1/8705	
32	Georg	Lutz	Georg	22-07-1885	ZSRS	Strażnik	01-10-1943	31-10-1944	IPN Ld 1/8706	
33	Georg	Maier	Georg	25-02-1908	Armawir	Strażnik	14-03-1944	31-10-1944	IPN Ld 1/8131	
34	Tadeusz	Maniecki	Alex	01-02-1908	Łódź	Kucharz	01-12-1942	20-01-1943	IPN Ld 1/8113	
35	Philipp	Manz	Philipp	29-03-1900	Dornfeld (Ternopilja)	Dozorca więzienny	01-09-1944	30-11-1944	IPN Ld 1/8114	
36	Janina	Matysiak z d. Kędzia/Kenzia	Andrzej	18-07-1901	Łódź	Sprzątaczk/Pomoc kuchenna	18-01-1943	15-08-1943	IPN Ld 1/8123	
37	Ewald	Menzel	Hipolit	12-08-1894	Łódź	Dozorca więzienny	10-03-1943	I 1944	IPN Ld 1/8133	

38	Johann	Neufeld	Jakob	13-05-1912	Serebropol (Silberfeld)	Strażnik	13-03-1944	31-07-1944	IPN Ld 1/8167	
39	Harry	Niesner	Brak danych	01-02-1903	Ryga	Nadzorca	09-06-1943	VI 1943	IPN Ld 1/8754	
40	Adolf	Oswald	Michel	20-06-1913	Żytomierz	Strażnik	13-03-1944	30-09-1944	IPN Ld 1/8192	
41	Stefania	Otto z d. Mloczkowska	Stanisław	13-11-1918	Starachowice	Nadzorca	01-08-1943	X 1944	IPN Ld 1/8194	
42	Gustav	Pfeichner	Brak danych	02-10-1911	ZSRS	Strażnik	01-09-1944	08-12-1944	IPN Ld 1/8198	08-12-1944 r. wcielony do Wehrmachtu
43	Alfons	Pospiech/Pośpiech	Leonard	11-10-1894	Łódź	Śledczy	01-04-1943	III 1944	IPN Ld 1/8222	1925-1939 funkcjonariusz policji w Łodzi, od 16-10-1939 r. do 31-03-1943 r. zatrudniony w Kriminalpolizei (Kripo) Litzmannstadt
44	Nikita	Psjuk	Josef	13-03-1918	Podgorki (ZSRS)	Strażnik	21-08-1944	17-10-1944	IPN Ld 1/8219	
45	Heinrich	Radke	Eduard	10-04-1879	Ozorków	Strażnik	01-11-1943	V 1944	IPN Ld 1/8228	
46	Franz	Rakoczy	Johann	29-01-1925	Doboj	Strażnik	01-12-1942	31-07-1944	IPN Ld 1/8230	
47	Józef	Renkowski/Rękowski	Józef	22-11-1890	Łódź	Śledczy	01-04-1943	I 1944	IPN Ld 1/8238	1918-1939 funkcjonariusz policji w Łodzi, od 16-10-1939 r. do 31-03-1943 r. zatrudniony w Kriminalpolizei (Kripo) Litzmannstadt
48	Karl	Reschke	Ludwig	22-10-1885	Szczepanów	Strażnik	04-01-1943	I 1945	IPN Ld 1/8239	
49	Leo	Ritter	Karl	21-08-1926	Moskwa	Strażnik	01-03-1944	31-07-1944	IPN Ld 1/8252	
50	Oskar	Schermer	August	24-01-1886	Łódź	Strażnik	16-10-1943	X 1944	IPN Ld 1/8294	Od X 1944 r. wcielony do Volkssturmu
51	Adam	Schilling	Konrad	22-09-1924	Glogovac (Schutzberg)	Strażnik	01-08-1943	VIII 1943	IPN Ld 1/8757	
52	Josef	Schulz	Josef	18-02-1884	Radowce (Radautz)	Strażnik	01-08-1944	XI 1944	IPN Ld 1/8340	
53	Bolesław	Schulzew	Brak danych	25-11-1886	Ryga	Strażnik	16-03-1943	03-01-1945	IPN Ld 1/8348	
54	Nikolaus	Sieben	Peter	04-03-1912	ZSRS	Strażnik	29-08-1944	30-09-1944	IPN Ld 1/8373	
55	Johann	Sierpień/Sierpień	Franz	24-03-1918	Chełm	Kierowca	01-02-1943	VI 1944	IPN Ld 1/8371	
56	Wacława	Sobczyńska	Anton	22-09-1910	Łódź	Kucharka	01-12-1942	XI 1944	IPN Ld 1/8383	
57	Franciszek	Stankiewicz	Ignacy	15-09-1904	Łódź	Kierowca	11-05-1943	IX 1944	IPN Ld 1/8399	
58	Zofia	Stawicka	Józef	21-03-1929	Łódź	Krawcowa	27-09-1943	11-03-1944	IPN Ld 1/8403	W okresie od 07-01-1943 r. do 22-09-1943 r. przebywała w obozie przy ul. Przemysłowej jako osadzona, pełniąc równocześnie obowiązki pomocy krawieckiej
59	Maria	Stolarek	Konstantin	06-12-1924	Łódź	Pracownik/robotnik	01-11-1943	04-12-1943	IPN Ld 1/8415	W okresie od 04-01-1943 r. do 27-10-1943 r. przebywała w obozie przy ul. Przemysłowej jako osadzona, pełniąc równocześnie obowiązki pomocy sanitarnej

60	Bolesław	Świerczyński	Franz	13-02-1900	Bydgoszcz	Nadzorca	01-02-1943	XII 1944	IPN Ld 1/8426	W okresie od listopada 1942 r. do stycznia 1943 r. pracował jako tłumacz w filii obozu w Dzierżąznej
61	Reinhold	Tepper	Ernst	23-06-1905	ZSRS	Strażnik	13-03-1944	31-08-1944	IPN Ld 1/8436	
62	Alex	Tondorf	Karl	30-05-1892	Łódź	Strażnik	25-06-1943	X 1944	IPN Ld 1/8448	Od X 1944 r. wcielony do Volkssturmu
63	Heinrich	Volz	Alexander	06-10-1919	Krasnoarmiejsk (Balzer)	Strażnik	01-05-1944	11-08-1944	IPN Ld 1/8462	Od 11-08-1944 r. wcielony do Waffen-SS (ochotnik)
64	Oskar	Wengel	Robert	20-08-1889	Kowno	Strażnik	16-05-1944	31-08-1944	IPN Ld 1/8487	
65	Gerhard	Wenzel	Brak danych	15-06-1906	Brak danych	<i>Polizeisekretär/ Polizeiinspektor</i>	01-02-1944	II 1944	IPN Ld 1/8488	
66	Karl	Wieland/Wieliński/Wiliński	Reimund	17-01-1892	Łódź	Strażnik	04-01-1943	XII 1943	IPN Ld 1/8492	
67	Wenzel	Wiese	Josef	31-07-1896	Łódź	Strażnik	04-01-1943	XII 1944	IPN Ld 1/8493	
68	Fiodor	Wolf	Hermann	10-05-1917	Odessa	Strażnik	01-06-1944	31-08-1944	IPN Ld 1/8503	
69	Johann	Zettel	Franz	09-04-1886	Suczawa	Strażnik	28-08-1944	XI 1944	IPN Ld 1/8518	
70	Emanuel	Zich	Johann	13-05-1917	ZSRS	Strażnik	01-05-1944	30-09-1944	IPN Ld 1/8519	
71	Karl	Ziebart	Johann	15-01-1900	Łódź	Strażnik	24-06-1943	V 1944	IPN Ld 1/8520	

1 Pierwszym krokiem do stworzenia sieci placówek tajnej policji państwowej na ziemiach bezpośrednio wcielonych do III Rzeszy było zarządzenie szefa niemieckiej policji Heinricha Himmlera z 7 listopada 1939 r. Siedzibą powołanego do życia na podstawie powyższego zarządzenia łódzkiego gestapo stał się kompleks budynków przy ul. Anstadta 7. Pierwszym szefem gestapo w Łodzi został SS-Sturmbannführer Gerhard Flesch. Po nim, na początku 1940 r., stanowisko to objął przeniesiony z gestapo w Berlinie, SS-Sturmbannführer dr Robert Schefe, a następnie, od maja 1942 r. do końca okupacji, SS-Sturmbannführer dr Otto Bradfisch, który od sierpnia 1943 r. pełnił również funkcję komisarycznego nadburmistrza Łodzi. Struktura organizacyjna *Staatspolizeistelle Litzmannstadt* obejmowała początkowo trzy, w końcowej fazie pięć głównych oddziałów (*Abteilungen*), w skład których wchodziły referaty oznaczone cyframi rzymskimi oraz sekcje, oznaczone literowo i przedstawiała się następująco: Sekretariat Szefa, Oddział I Spraw Personalnych, Oddział II Finansowo-Gospodarczy, Oddział III Spraw Wewnętrznych Okupowanego Obszaru, Oddział IV Poszukiwania i Zwalczania Przeciwników, Oddział V Policji Kryminalnej. Urząd Gestapo w Łodzi posiadał ekspozytury terenowe (*Aussendienststellen*) w Kaliszu, Łęczycy, Ostrowie Wielkopolskim, Sieradzu, Włocławku i Koninie oraz komisariaty graniczne (*Grenzpolizeikommissariate*) w Łodzi, w Wieluniu i Kutnie. Przy gestapo w Łodzi działał specjalny policyjny sąd doraźny (*Standgericht*) z szefem urzędu jako przewodniczącym składu oraz dwoma wybieranymi przez niego ławnikami. Do kompetencji tego sądu należały sprawy karne przeciwko Polakom i Żydom, oskarżonym o ciężkie

wykroczenia przeciwko Niemcom oraz o naruszenie niemieckiego porządku prawnego. Poza tym urząd sprawował nadzór nad obozem prewencyjnym dla młodocianych Polaków (*Polen Jugendverwahrlager*) przy ul. Przemysłowej w Łodzi, a także nad obozem pracy wychowawczej (*Arbeitserziehungslager*) na Sikawie w Łodzi, czynnym od marca 1943 r. Szerzej zob. M. Cygański, *Gestapo w Łodzi*, Łódź 1974, s. 10-17.

2 M. Cygański, *Powstanie, administracja i rozbudowa karnego obozu pracy dla dzieci i młodzieży policji bezpieczeństwa III Rzeszy w Łodzi (1942-1945)*, „Walka i Praca. Biuletyn Związku Bojowników o Wolność i Demokrację Zarządu Okręgu w Łodzi” 1972, nr 1, s. 22.

3 M. Cygański, *Gestapo w Łodzi*, Łódź 1974, s. 23.

4 J. Wasiak, *Obóz dla dzieci i młodzieży polskiej przy ulicy Przemysłowej*, [w:] *Obozy hitlerowskie w Łodzi*, red. A. Głowacki, S. Abramowicz, Łódź 1998, s. 162.

5 M. Cygański, *Powstanie, administracja i rozbudowa ...*, s. 24.

6 M. Cygański, *Policja kryminalna i porządkowa III Rzeszy w Łodzi i rejencji łódzkiej 1939-1945*, „Rocznik Łódzki”, t. XVI, 1971, s. 21.

COFNIJ SIĘ